

דמתניתין נאמן הוא לרבנן משום מיגו, דקמתריין דיבוריה שהתכונתי לומר שלא אכלתי שונג אלא מזיד. אבל כשאמרו לו שנים "נטמאת", והוא אומר "לא נטמאתי", אימא לא קמתריין דיבוריה, שאם התכוון לומר שלא נטמאתי שונג אלא מזיד לא יועיל לפוטרו מקרבן, הואיל והכניסה היתה בשונג.

קמשמע לן רבנן בברייתא, דהכא נמי מתרצינן דיבוריה באופן אחר, שנתכוין לומר: לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי.

תא שמע: דתניא: כתיב בחטאת על טומאת מקדש "והתודה". ומשמע מהכתוב כי דוקא אם מודה בדבר הוא חייב, אבל אם אין מודה בדבר, פטור. לפיכך, אם אמר לו עד אחד: נטמאת! והוא אומר: לא נטמאתי, פטור.

יכול אפילו שנים אומרים לו נטמאת והוא מכחישן יפטור?

אמר רבי מאיר: קל וחומר: אם הביא אהו שנים לידו מיתה החמורה, לא יביא אהו לידו קרבן הקל?!

רבי יהודה אומר: נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש!

9. ביאור הסוגיא לפי שני הלשונות של רש"י נכתב על פי דברי העולת שלמה.

רש"י מפרש בלשון ראשון, שבזה נפשטה בעית הגמרא לעיל, שמאחר ומצאנו חילוק בין אכילת חלב וביאת מקדש ובין טומאה, שכאשר אמרו לו נטמאת, והוא אומר לא נטמאתי, אינו נאמן להכחישם, אם כן בהכרח שאין הטעם משום דאדם נאמן על עצמו יותר מעדים, שאם

אלמא, דטעמייהו דרבנן משום מיגו הוא [ופליגי על רבי יהודה. שלדעתו הטעם משום נאמנות, ולכן הוא נאמן גם בטומאה].

ומקשינן: במאי עסקינן? באיזו טומאה לא מודים חכמים לרבי יהודה?

אילימא בטומאה "ישנה", שמעידין עליו יב-ב שנטמא אתמול ונכנס היום למקדש, אם כן אמאי לא מודו ליה? מאי שנא חלבין וביאת מקדש דמודו ליה שיש לו מיגו, לפי דאם רצה, יאמר מזיד הייתי. אם כן בטומאה "ישנה" נמי יש לו מיגו, דמתריין דיבוריה. (שהרי) דהרי אם רצה יאמר שאמנם נטמאתי כדבריכם, אך טבלתי אתמול. והשתא נמי אמרינן שמה שאמר לא נטמאתי, היינו: לא

כן גם בטומאה היה לו להיות נאמן, אלא הטעם משום מיגו הוא, ומאחר וכשאומר "לא נטמאתי", אינו יכול לתרץ דבריו, משום כך אינו נאמן, ועתה סברה הגמרא שכונת הברייתא בטומאה חדשה, ולכן אינו יכול לומר לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי, ובזה נחלק רבי יהודה בברייתא, דנאמן גם בטומאה, שלדעתו טעם הנאמנות הוא מצד דאדם נאמן על עצמו, ולכן

עמדתי בטומאתי, אלא טבלתי!?

ומתריצין: אמר רבינא: לעולם, בטומאה ישנה. וכגון דאמרו ליה עדים: נטמאת אתמול, ואכלת היום קדשים בטומאת הגוף! והוא אמר להון: לא נטמאתי! דהכא, לא מתריץ דיבוריה. דליכא למימר שכוונתו לומר "לא עמדתי בטומאה, אלא טבלתי", דאם כן מאי אמר להון? "טבלתי ואכלתי"! והרי כי אמר להון הכי — איתכחש ליה דיבורא קמא, מיהא, בטומאת מגע! שמקודם אמר לא נטמאתי כלל, והיינו שלא נגעתי בטומאה. שאם היתה כונתו לכתחילה

לומר שטבל, היה צריך לענות להם "לא אכלתי", והיינו מפרשים דבריו: לא אכלתי אכילה שמחייבת קרבן, כפי שאתם סבורים, לפי שטבלתי לפני כן! וכיון שלא השיב להם כראוי, ודאי להכחישם בא מכל וכל — שלא נגע בטומאה! ועתה, שאנו רוצים לפרש דבריו שאמנם נגע בטומאה אלא שטבל, הרי הוא מכחיש דבריו הקודמים, ולפיכך אינו נאמן [ביאור הענין עפ"י השיטמ"ק אות כ' ואות כ"ו] (10).

[פירוש אחר: ומודים חכמים לרבי יהודה בחלבין ובביאת מקדש כשהם מעידין עליו

נאמן גם בטומאה חדשה, ובהמשך מקשה הגמרא על אוקימתא זו כברייתא.

ובלשון שני פירש רש"י, שהיינו סבורים עתה, שהבריייתא באה למעט, שכאשר אמרו לו עדים "נטמאת" [ולא נכנס למקדש כלל], והוא אומר "לא נטמאתי", שבזה אינו נאמן לתרץ דבריו אפילו בטומאה ישנה, שדוקא לגבי נידון של קרבן יכול להכחיש העדים, אבל לא בשאר ענינים. ומכאן רצינו לפשוט הבעיה דלעיל, שטעמם של חכמים היה מצד דאדם נאמן על עצמו, ולכן קיים חילוק בין קרבן לשאר דינים, שהתורה האמינתו לענין כפרה דוקא, משום שבקרבן ישנה סברא שאינו נמנע מלהתכפר, מה שאין כן בשאר דינים. אבל לפי הטעם דמיגו, היינו צריכים ליישב ולתרוץ דבריו, גם לגבי שאר דינים, ודעת רבי יהודה, שהטעם הוא משום מיגו, ולכן גם בטומאה, נאמן. ובהערה הבאה יבואר אי"ה דחית הגמרא לפשיטות זו.

בשעת אכילתו, אם כן מאחר ולענין הנהגת טומאה וטהרה, הנוגע לכל העולם, אין לו נאמנות לתרוץ דבריו [שכל הנאמנות שעל ידי המיגו נאמרה רק לענין קרבן, וכמו שהבאנו בהערה 8 בשם הרא"ש], ממילא אף לענין קרבן שוב אינו נאמן, שאי אפשר לנו לחלק ולהאמין לדבריו רק לענין דבר אחד, ומשום כך מביא קרבן על פי העדים, וסברת רבי יהודה היא, שטעם הנאמנות שלו היא מצד דאדם נאמן על עצמו לענין קרבן יותר ממאה איש, ומכיון שכן, אנו מאמינים לו לענין קרבן, ולא לענין דין הטהרות עצמם, ובוה אין חסרון במה שמחלקים את הנאמנות שלו, הואיל ומעיקר הדבר, כל הנאמנות אינה שייכת אלא בקרבן [מה שאין כן לפי סברת חכמים, שנאמנותו מטעם מיגו היא, אם כן ביסוד הדבר יש מקום להאמינו, מכח סברת המיגו, גם לשאר דברים] [וכמו שבאמת סובר הר"ש שהובא בדברינו לעיל שם], אלא שמכל מקום אנו מגבילים את נאמנותו לענין קרבן בלבד, ולכן ממילא נתבטלה לגמרי כל נאמנותו].

ולפי לשון שני, רבינא בא לדחות הפשיטות לבעית הגמרא דלעיל, וחידש, שגם לפי הטעם

10. לפי לשון ראשון דרש"י, נשארנו שטעמם חכמים משום מיגו הוא, ובוה הוסיף רבינא וחידש, שכאשר העידו עליו שאכל קדשים בטומאה, ויש עדיין לפנינו מן האוכל שנגע בו

לרבי יהודה מיירי אפילו לענין קרבן ואפילו בטומאה ישנה, וכגון דאמרי ליה עדים: אכלת קדש בטומאת הגוף, וכמבואר בפירושו הראשון].

אמר רב נחמן: הלכה כרבי יהודה שהוא נאמן על עצמו שלא נטמא, ואפילו נגד עדים.

אמר רב יוסף: לא אמר רבי יהודה שמוטר לו לאכול טהרות מכאן ואילך אלא בינו לבין עצמו, אבל לפני אחרים אסור, שמא יבאו לזלזל בטהרות⁽¹¹⁾.

ורק לעצמו יאכל, אבל לא יאכיל לאחרים טהרות שהוא נוגע בהן, שהרי יש עדים שהוא טמא [החזו"א מבאר דהני אמוראי סברי דטעמא דרבי יהודה משום דאדם נאמן על עצמו יותר מעדים בדבר שהוא בינו לבין עצמו, ולכן אינו מביא קרבן. והוא הדין

שאכל חלב או נטמא ונכנס למקדש כדי לחייבו אז הוא נאמן על עצמו ליפטר מקרבן. אבל בטומאה, אם הם מעידים עליו שנטמא ונגע בטהרות — לא מודו ליה, אלא אינו נאמן, ומטמאין הטהרות.

ומסקינן לראיה: במאי עסקינן? אילימא בטומאה ישנה [כדמשמע שבכל טומאה לא מודו ליה ואפילו בטומאה ישנה], למה לא יהא נאמן במיגו, והרי גם לענין הטהרות יש לתרץ דבריו שלא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי קודם הנגיעה. אלא ודאי, טעמייהו דרבנן לא משום מיגו הוא, אלא משום שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, הלכך לא אמרינן הכי אלא לגבי קרבן [כמבואר לעיל, שאילו היה אמת לא היה נמנע מלהביא כפרה], ולא לענין טהרות.

ודחינן: אמר רבינא לעולם טעמא דרבנן משום מיגו. והא דקאמרי דבטומאה לא מודו

ואם כן גם לפי יישוב דבריו, אותם הקדשים שנגע בהם בשעת אכילתו, נטמאו [שלענין שאר דינים, הלא איננו מיישבים דבריו, וכמו שנתבאר למעלה], ומשום כך, גם לענין קרבן לא נוכל כבר לתרץ דבריו, הואיל וגם לאחר שניישבם, יהיה נשאר עדיין נפקא מינה מדברי העדים [לענין טהרת הקדשים]. ואם כן נותרת עדיין סתירה בין דבריו לדברי העדים. אבל כשאמרו לו נכנסת למקדש בטומאה, שכדי לפטרו מקרבן אנו צריכים לומר שהעריב שמשו, ושוב אין נפקא מינה מדברי העדים לענין קדשים שהיה נוגע בהם בשעת כניסתו למקדש. ואם כן אין סתירה כלל בין דבריו לדבריהם.

11. רש"י מפרש, שלא יאכל בפני אחרים, כדי שלא יבאו הם לזלזל בדיני טהרות. והחוות דעת

דמיגו, אינו נאמן אלא לענין קרבן בלבד, ולא לשאר דינים, ואדרבה, מאחר שאינו נאמן לענין שאר דינים, שוב אי אפשר להאמינו [באותו הדיבור] אפילו בדבר הנוגע לענין קרבן, הכל כמו שנתבאר ללשון ראשון.

והעונג יום טוב [קנב בהגהה ד"ה אבל] הוסיף טעם בדבר, לבאר סברת רבינא, על פי מה שכתב הרמב"ם [פסוה"מ יח יד], שטבול יום האוכל קדשים לוקה, אבל אינו חייב כרת על זה, אף על פי שהוא חייב כרת על ביאת מקדש, עיי"ש ובהראב"ד, ומעתה נמצא, שכאשר העידו בו שאכל קדשים בטומאה, והוא אומר לא נטמאתי, אם נרצה ליישב דבריו כדי לפטרו מקרבן, לא נצטרך לומר שטבל והעריב שמשו גם כן, שהרי בזה שטבל כבר נפטר מקרבן, וכנ"ל, ודי לנו אם נאמר שטבל קודם אכילתו.

שמותר לו לאכול טהרות בינו לבין עצמו^[12].

אמר ריש לקיש: מודה רבי מאיר לחכמים שאם אמרו לו שנים: "בעלת שפחה חרופה!" והוא אומר "לא בעלתי!" דמהימן.

ופטור מקרבן. שהרי יש כאן מיגו דאי בעי, אמר להון: לא גמרת ביאתי [שהעדים אינם יודעים בזה]^[13]. ושפחה חרופה אינו חייב עליה קרבן אלא בגמר ביאה. הלכך, נאמן הוא לומר לא בעלתי. מה שאין כן במתניתין, דפליג רבי מאיר כי שם אין לו מיגו, לפי

נתפרסם הדבר לכל, אזי איסור זה שייך בפני אחרים גם כן.

ובעיקר הדבר צריך ביאור, מנין לנו שלדעת חכמים אסור לו לאכול אפילו בינו לבין עצמו, הרי אפשר לומר, שדוקא לענין קרבן, שהוא נידון שהבית דין דנים בו, סוברים חכמים שאנו מחייבים אותו להביא קרבן על פי העדים, אף על פי שהוא מכחישם. אבל כאשר הנידון הוא שלו כלפי עצמו, ואין רואה, יתכן שמותר לו לנהוג לפי ידיעתו. והחזו"א [שם] כתב ליישב, שהנידון של קרבן הוא גם כן נידון שלו כלפי עצמו בלבד [וכמו שהבאנו בהערה 7 מהר"ן], ואף על פי כן סוברים חכמים שצריך הוא לנהוג בזה כפי שיוורו הבית דין, הגם שהוא יודע שהאמת אתו, וממילא לענין טהרות גם כן הדין כן.

12. ביאור דין זה בפשוטו הוא, שהואיל ודין ההנהגה לאחרים הוא נקבע לפי העדים, ולא לפי מה שהוא יודע וסבור שכן הוא האמת, לכן אם יאכילם, הרי הוא כמאכיל דבר האסור להם. ועיין בחפץ חיים [רכילות ט במ"ח יז].

13. המנחת חינוך [קכט] מבאר, שטעם זה באמת הוא נצרך גם לדעת חכמים, שהרי בשפחה חרופה חייב גם על המזיד. ואם כן בזה שאומר לא בעלתי שוגג אלא מזיד, עדיין אינו נפטר מחיוב הקרבן שעליו, ועיי"ש שהשיג בזה על הלחם משנה.

ורש"י מפרש הטעם שרבי מאיר מודה בזה,

[קפה ב] נוקט בפשיטות, שאם בית דין יראוהו אוכל מטהרות אלו ויתרו בו שלא יאכל, הרי הוא לוקה [אם קדש הוא וכדומה], שאף על פי שבינו לבין עצמו מותר לו לנהוג היתר בדבר, מאחר שהוא יודע שהעדים אינם אומרים אמת, ואינו צריך לחוש שמא הוא עצמו טועה, מכל מקום כלפי הבית דין הרי העדים הם הם המכריעים, ולכן גם לגבי אכילתו, אנו מצווים להפרישו ולהלקותו, שבידיעתנו הדבר ברור לחלוטין שהוא אסור [ואין זה דומה למה שלמדנו בכתובות [כב] לענין תרי ותרי, שאם ניסת לאחד מעדיה, לא תצא, ששם הדבר מסופק אצלנו, ולכן מועיל טענת כרי שלהם]. וכן נקטו הבכור שור ביבמות [פז] והחזו"א [אה"ז נט לט]. ולדבריהם, מה שנקט רש"י טעם האיסור כדי שלא יזלזלו בטהרות, הוא משום שבזה באנו לאסרו לעשות כן גם לפי דעתו שהדבר טהור, שמכל מקום מאחר וההנהגה לכל העולם היא שהוא טמא, לכן אסור לו לנהוג אחרת בפניהם משום סברא דלזול.

אולם המהרי"ט [א יד בסוף] מחדש, שבזה אין אנו מצווים להפרישו, מאחר שלדבריו האמת עמו [והוא הרי בעל הדבר, שעשוי לידע יותר מאחרים], לכן הגם שמוכרע אצלנו [על פי העדים] כלפי כל העולם שהדבר אסור, מכל מקום אי אפשר לכופו בדבר.

ומלשון הראב"ד [שגגות יא ח] נראה, שכל האיסור דלזול שייך רק כאשר אוכל בפני העדים שהעידו שנטמא. אבל בפני שאר האנשים אינו אסור. אולם המהרי"ט [א נג] הוסיף, שאם

דפטור מקרבן של נזיר טמא. **דאי בעי, אמר:** **נשאלתי** אצל חכם על נזרי קודם שנטמאתי והתיר לי את הנזירות. [שהנזירות דינה כנדר שהחכם יכול להתיר את הנדר]. ובמיגו שכזה, שהיה יכול ליפטר מקרבן בטענת היתר, מודה רבי מאיר.

אמר אביי: מודה רבי מאיר לחכמים, שאם אמרו לו שנים: יודע אתה בעדות לטובת פלוני וכשאותו פלוני השביעך שתבוא להעיד עבורו, כפרת, וטענת שאינך יודע לו עדות, וכיון שכפרת בהשבעתו, חייב אתה קרבן שבועת העדות! **והוא אומר:** לא ידעתי העדות — פטור מקרבן. **דאי בעי, אמר:** לכך לא העדתי כיון שלא נתכוונתי בשעה שראיתי את המעשה לעדות להיות עד בדבר,

שלא נוח לו לומר שהיה רשע ואכל חלב במזיד. אבל בשפחה חרופה, יכול לומר שבעל בשוגג ולא גמר ביאתו⁽¹⁴⁾ [עפ"י רש"י שמבאר המיגו דסוגיין ככל מיגו דהש"ס. והתוס' לא ביארו כאן כלום, ולפי שיטתם דהמיגו כאן שונה מכל מיגו שהרי מיגו במקום עדים הוא אלא שענינו דמתרצינן דיבוריה, ורבי מאיר פליג שאינו יכול לתרץ דיבורו לאחר שבתחילה אמר לא אכלתי כלל (עיין תוד"ה מה, ב"מ ג, ב)] לפי"ז לא מובן למה הוא מודה בשפחה חרופה וצ"ע].

אמר רב ששת: מודה רבי מאיר לחכמים **בנזיר טמא, דהיינו, שאמרו לו שנים:** **"נטמאת!" והוא אומר:** **"לא נטמאתי!"**

[ט], מכל מקום לענין גמר ביאה אין לנו ודאות]. ואם כן יקשה מאד, איך השפחה לוקה, והלא אין לנו ידיעה על גמר ביאתו, ואפילו אם יאמרו שניהם שהיה גמר ביאה, הרי אי אפשר לחייב מלקות על פי הודאת הבעל דין. ועיין בזה בחתם סופר [אהע"ז ב קג].

והחזו"א [אהע"ז נט לח] כתב, שבאמת לכל שאר עונשים שבתורה, מאחר שראו אותם העדים כדרך המנאפים, שוב אינו יכול לומר לא גמרת, שחזקה גמורה היא שגמר בה, ורק לענין קרבן יש לו נאמנות על עצמו, כל זמן שאינו מכחיש לגמרי את דברי העדים, אף על פי שהוא נגד החזקה. ולפי זה יש לומר בפשיטות, שלענין מלקות דשפחה, חזר הדין כמו שאר עונשים שבתורה, שאין נאמנות כלל לומר לא גמר ביאתו.

ובכלי חמדה [קדושים] מיישב על פי דברי התוס' ישנים [יבמות נה], שדין "שכבת זרע" הממעט העראה מחיוב, נאמר רק לענין חיוב האשם. אבל חיוב מלקות דשפחה חל על ידי

משום שכל מה שנחלק לעיל עם חכמים, וסובר שאין מתרצים את דבריו, זהו משום שאינו משים עצמו רשע, לומר מזיד הייתי. אבל בזה שאומר לא גמרת ביאתי אינו נעשה רשע. והקשה בעולת שלמה, אם כן, מדוע נחלק רבי מאיר בטומאה, הלא בזה שאומר לא עמדתי בטומאתי אינו נעשה רשע בכך. ואם כן, שוב נתרץ את דבריו, ותירץ, שלדעת ריש לקיש נצטרך לומר, שכל מחלוקת רבי מאיר וחכמים בטומאה, נאמרה דוקא בטומאה חדשה, וטעמם של חכמים, משום דאדם נאמן על עצמו. אבל בטומאה ישנה גם רבי מאיר מודה שהוא נאמן לפטור עצמו.

14. הקשו האחרונים, אם הוא יכול לומר "לא גמרת ביאתי", הרי נמצא שבוזה שראו אותם העדים כדרך המנאפים, עדיין אין לנו חזקה שגמר ביאתו [שאף על פי שלענין העראה אנו מחזיקים שבודאי הערה בה, וכמו שלמדנו במכות ז], וכמו שביאר הרמב"ם [איסו"ב א

בהעלם אחת, ממין אחד, חייב.

והוינן בה: למה לי למיתני "ממין אחד חייב"? והרי פשיטא דחייב, כיון שאכל ביחד זית שלם ממין איסור אחד?

ומתריצין: אמר ריש לקיש משום בר תוטיני: הכא במאי עסקינן: כגון שאכלו את שני החצאי זיתים בשני תמחויין, שהתבשל בשתי צורות, כגון מבושל וצלי, ואליבא דרבי יהושע דאמר: "תמחויין — מחלקין!" שאם אכל שני זיתים [בהעלם אחד], כל אחד בתמחוי אחר, הרי הם מחולקין לענין חטאות, שחייב על כל אכילת תמחוי חטאת נפרדת.

מהו דתימא: כי אמר רבי יהושע דתמחויין מחלקין לא שנא לקולא ולא שנא לחומרא, שכשם שהתמחויין מחלקין לחומרא בשני זיתים לחייב עליהן שתי חטאות הוא הדין דמחלקין לקולא בשני חצאי זיתים, שלא יצטרפו לכזית להתחייב אפילו חטאת אחת, קמשמע לן מתניתין דחייב על אכילת שני חצאי זיתים משני תמחויים. אלמא: לחומרא אמר רבי יהושע, לקולא לא אמר.

איבא דאמרי: דפרכינן אסיפא דמתניתין, דקתני שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית משני מינין של איסורים פטור. שהרי

ולכן אינני כשר להעיד [עייין שיטמ"ק אות ד' ותו"י ד"ה לא]. ועייין בהערות (15).

שנינו במשנה: אכל חלב וחלב בהעלם אחת — אינו חייב אלא אחת!

מתקף לה רבי זירא: אמאי אינו חייב אלא חטאת אחת? והא שני זיתי חלב אכל?!

אמר ליה אביי: העלמות מחלקין! שאם אכל בשתי העלמות, דהיינו שנודע לו אחר שאכל כזית הראשון שחטא, ושוב נעלם ממנו ואכל כזית שני, דהשתא הוי ליה שתי העלמות, רק אז חייב שתי חטאות. והבא, רק העלם אחד הוא דאיבא! שלא נודע לו שחטא רק אחר שאכל את שני הזיתים, ולפיכך אינו חייב אלא חטאת אחת.

איבא דאמרי: דמקשי ליה רבי זירא הכי: טעמא דאינו חייב אלא חטאת אחת במתניתין, משום דהעלם אחת היא, הא בשתי העלמות חייב שתיים, אמאי? הרי "שם חלב" דאכל — אחד הוא! ואיך יתחייב שתי חטאות על שם אחד של איסור.

אמר ליה אביי: העלמות מחלקין!

שנינו במשנה: אכל חלב ודם פיגול ונותר חייב. אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית

הערא לבד. 15. השיטמ"ק [ד] הביא בשם הרא"ש להקשות, דבכל הערויות לא מצינו דין זה שצריך כונה להיות עד בדבר [מלבד עדות הודאה, עיי"ש]. ובעולת שלמה ציין למכות [1], שמבואר גם כן שאין צריך כונה להעיד, כדי להיות עד. וכן נפסק בחו"מ [לו א]. והשפת אמת כתב ליישב,

שכאן הנידון דוקא לענין קרבן שבועת העדות שנאמר "והוא עד", ומשמעותו, שכיוון להיות עד בדבר. אבל ודאי יכול להעיד גם כשלא נתכוון בתחילה. אולם רבינו גרשום כתב, ש"לא נתכוונתי לעדות" פירושו, לא שמתי אל לבי להיות זכור בדבר.

בחצי שיעור אין הידיעה מחלקת, אלא מצטרפין שני החצאים למרות שהיתה ידיעה ביניהם, כי ידיעת חצי שיעור לאו ידיעת חטא היא [ולכן המשנה קוראת לזה "בהעלם אחת" אעפ"י שהיתה ידיעה באמצע, תוד"ה דאמר].

דתנן: הכותב שתי אותיות בשבת בשתי העלמות דהיינו אות אחת בשחרית ואות אחת בערבית [ואפילו לא נודע לו בינתיים, כיון שהיתה לו שהות כדי להיודע חשיב ליה כשתי העלמות. רש"י שבת] — **רבן גמליאל מחייב חטאת, וחכמים פוטרם.**

ואמרינן: **רבן גמליאל סבר: אין "ידיעה" לחצי שיעור ולכן הוא מחייב. ורבנן סברי: יש ידיעה לחצי שיעור, והרי הידיעה מחלקת בין שתי הכתיבות של שתי האותיות ואינם מצטרפים, הלכך פטור.**

מתניתין:

מה ששינו במשנה הקודמת שהאוכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית ממין אחד חייב — **כמה ישהא האוכלן ועדיין יצטרפו יחד?**

כאילו אוכל קליות [חטה קלויה]! שמשערים כאילו התפורר הכזית לחתיכות קטנות בגודל של קליות, ואוכל אותם אחת אחת. ואם לא שהה באכילתם יותר מהזמן הזה הרי הם מצטרפים דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: לעולם אינו חייב על אכילתם עד שישאה מתחלה ועד סוף

פשיטא דפטור, כיון שלא אכל כזית ממין איסור אחד?

ומתריצין: **אמר ריש לקיש משום בר תוטיני:** הא דקתני מתניתין משני מינין, לאו בשני מינין ממש, אלא במין אחד. **וכגון שאכלו בשני תמחויין, ואליאב דרבי יהושע דאמר: תמחויין מחלקין.**

דמחו דתימא: כי אמר רבי יהושע, לחומרא אמר, אבל לקולא לא אמר, ומצטרפין שני חצאי הזיתים יחד לחייבו חטאת אע"פ שאכלן בשני תמחויין, קמשמע לן מתניתין דמשני מינין פטור! ומאי משני מינין? ממין אחד הוא! ואמאי קרי ליה שני מינין? משום דאכלן לשני החצאים בעין שני מינין, דהיינו בשני תמחויין. וקתני דפטור. אלמא: לא שנא לקולא ולא שנא לחומרא קאמר רבי יהושע דתמחויין מחלקין⁽¹⁶⁾.

ומקשינן: **מדסיפא** דמתניתין אוקמינן דהא דקתני משני מינין היינו ממין אחד ושני תמחויין, אם כן רישא דקתני ממין אחד חייב, היינו מין אחד ותמחוי אחד. והדרא קושיא לדוכתיה, **דפשיטא** דחייב, כיון שיש כאן מין אחד ותמחוי אחד, ובודאי מצטרפין יחד לכזית?

ומתריצין: **אמר רבינא:** הכא במאי עסקינן: **כגון שהיתה לו ידיעה בינתיים!** שנודע לו בין שני החצאי זיתים שחטא, **ואליבא דרבן גמליאל דאמר: אין ידיעה לחצי שיעור!** שאע"פ שהידיעה מחלקת בשיעורים שלימים, שאם נודע לו בין כזית לכזית שחטא חייב חטאת על כל כזית, מכל מקום

16. עיין בשבת [עא], ששני לשונות אלו שבגמרא נחלקו בנידון זה, שלפי לשון שני, כל

אכל חצי פרס אוכלין טמאין, או שתה רביעית משקין טמאין, או שתה רביעית ונכנס למקדש, ושהה באכילה או בשתיה כדי אכילת פרס – חייב הנכנס למקדש אחר שתיה זו מיתה בידי שמים. וכמו כן נפסל האדם מלאכול תרומה אחר אכילה ושתיה כזו. אבל אם שהה יותר מכדי אכילת פרס אין האוכלין או המשקין הטמאין מצטרפין יחד לשיעור פסילת האדם, ולא היין מצטרף לשיעור לחייב את הנכנס

האכילה לא יותר⁽¹⁷⁾ מכדי אכילת פרס [מלשון פרוסה] דהיינו חציו של ככר, כשגודלו [של הככר] הוא כשמונה ביצים. ויש אומרים כששה ביצים⁽¹⁸⁾.

אוכלים ומשקין טמאים אינם מטמאים אדם מן התורה. אלא שחכמים גזרו על האדם האוכל אוכל טמא בשיעור חצי פרס או שותה משקה טמא בשיעור רביעית שנפסל [נטמא] גופו מלאכול בתרומה עד שיטבול.

אוכל פרס ממין מאכל זה, ומשום כך לא ביארו לנו כמה הוא שיעור כדי אכילת פרס, הואיל ודבר זה משתנה לפי מיני המאכלים. אולם החתם סופר לא נקט כן, שהוא חישב כמה הוא זמן אכילת פרס, כמו שיבואר לקמן בהערה 21, וגם החזו"א [או"ח לט יח] כתב, ששיעור אכילת פרס נמדד לעולם בפת חטין, וכמו שלמדנו בסוכה [ו א] לענין בית המנוגע.

18. המנחת חינוך [קסא] הקשה, שיש לכאורה סתירה בסוגיות הגמרא בשאלה האם ההלכה של "כזית בכדי אכילת פרס" באה להרחיב את זמן החיוב, או להיפך, לצמצמו. שמסוגיית הגמרא במסכת חולין [קג] מבואר, שלולא החידוש של צירוף אכילה בכדי אכילת פרס [שהוא הלכה למשה מסיני, עיין רש"י פסחים מד א ד"ה וכזית], היינו מצריכים שיאכל בבת אחת ממש, ולא היינו מצרפים כלל שתי אכילות יחד. ומטעם זה מבואר שם בגמרא, שבאיסור אבר מן החי, שנתחדש בו שהעצמות והגידין שבו מצטרפים לכזית, אנו אומרים שאין לך בו אלא חידושו, ואינו חייב אלא אם כן אכלו לכזית מן האבר בבת אחת ממש. ואילו בסוגיית הגמרא במסכת זבחים [ע] מבואר להיפך, ששם למדנו לענין טומאה שנטמא האדם באכילת נבלה של עוף טהור, שמאחר וטומאתו חידוש הוא [שהרי

מקום שנאמר חילוק חטאות, הרי חילוק זה גורם גם כן שלא יהיו מצטרפין לחייבו, כשעשה שני חצאי שיעורים בשני אופנים אלו. ולשון ראשון סובר, שאין הדברים תלויים זה בזה, שיתכן שיהיה חילוק חטאות, ולא יהיה חילוק על ידי כן בשני חצאי שיעור.

17. שיטת רש"י, שהוא כדי שיעור אכילת ד' ביצים. אבל דעת הרמב"ם [שגגות ו א], שהוא שיעור אכילת שלש ביצים.

ורש"י ביומא [פ ב] מפרש, ששיעור זה הוא מתחילת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה. וכן כתב הרמב"ם [מאכ"א יד ח], ובאמת מפורש הוא כברייתא לקמן [יג א]. אולם הכפות תמרים [יומא שם] דקדק מלשון הר"ן [שם] ומלשון התוס' כאן, ששיעור זה נאמר בשהייה שבין האכילות. אבל האכילה עצמה אין לה שיעור, שאם היה עסוק כל היום כולו באכילת הכזית, ולא הפסיק בשהייה יותר מכדי אכילת פרס, הרי הוא מצטרף, ועיי"ש שדעת כל הפוסקים כרש"י והרמב"ם.

ובמנחת חינוך [שיג] כתב לחדש, ששיעור כדי אכילת פרס אינו שיעור קבוע, אלא בכל מאכל ומאכל יש את השיעור זמן של אכילת פרס ממנו, ובכל מאכל איסור שאוכל, צריך לשער האם בשיעור זמן זה, היה אדם בינוני

למקדש.

יותר מכדי אכילת פרס פטור.

או דלמא רבי מאיר לקולא קאמר. דהיינו, שרבי מאיר מודה לרבנן שהשיעור הוא בכדי אכילת פרס. אלא שהוא מקל יותר מהם. והכי קתני: "כאילו אוכל קליות", כלומר, והוא דלא אפסיק ביני וביני אלא אכלן בבת אחת כדרך קליות, שאוכלין זו סמוך לזו, אז השיעור הוא בכדי אכילת פרס. אבל אי פסיק ביני וביני באמצע האכילה הרי אף על גב דמתחלה ועד סוף לא שהה אלא בכדי אכילת פרס — פטור.

ואמר ליה רבנן: אפילו בהפסיק, כיון דמתחלה ועד סוף, בכדי אכילת פרס הוא, הרי הוא חייב.

תא שמע לפשוט האיבעיא: תנן במתניתין: וחכמים אומרים: עד שישהא מתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס.

אי אמרת בשלמא דרבי מאיר לחומרא, יג-א דמחייב ביותר מכדי אכילת פרס, היינו דקתני בדברי חכמים, "עד שישהא", דמשמע

רבי אלעזר אומר: לענין חיוב על כניסה למקדש אחר שתית רביעית יין, אם הפסיק בה, שלא שתה את הרביעית בבת אחת, או אם נתן לתוכו של היין מים כל שהוא — פטור כשנכנס למקדש לאחר שתיה זו.

גמרא:

איבעיא להו: רבי מאיר לחומרא קאמר שהוא מחמיר יותר מרבנן או לקולא קאמר שהוא מקל מהם?

והכי איבעי להו: האם לחומרא קאמר רבי מאיר? והכי קתני: כאילו אוכל קליות, ששיעור זמן השהיה הוא כדי אכילת הכזית בחתיכות קטנות, דאפילו כוליה יומא, שאפילו אם הזמן הזה נמשך כל היום, ואף על גב דמתחלה ועד סוף שהה יותר מכדי אכילת פרס, כיון דמשכיה אכילתיה, דהיינו שלא שהה יותר משיעור אכילת קליות — מחייב! (19) ואמר ליה רבנן: דעד שישהא רק בכדי אכילת פרס הוא דחייב, אבל שהה

העיר על זה, שהצורך בשתיה תוך כדי אכילת פרס נאמר רק בשתית אדם אחד, ולא בשתית כמה אנשים. ובעיקר מחלוקתם, עיין זבחים [לא ב] ובשפת אמת שם.

19. רש"י מבאר, שאפילו הפסיק וחזר ואכל, כל שלא שהה במשך אכילתו יותר מכדי אכילת קליות, חייב. ורבינו עובדיה מברטנורה הוסיף, שלדעת רבי מאיר, אם כשאוכל הכזית, לא הפסיק באכילתו, אף על פי שנמשכה אכילתו יותר משיעור אכילת קליות [של אדם בינוני], הרי הוא חייב. ועיין ברש"ש.

אינו מטמא אלא בשעת אכילתו ובליעתו בכית הבליעה], לכן צריך לימוד מיוחד לומר, שאי אפשר לצרף את אכילת כזית הנבלה אלא אם היתה אכילת הכזית כולה בתוך כדי אכילת פרס. ומוכח, שמצד הסברא הפשוטה היינו אומרים שאפשר לצרף הרבה אכילות יחד אפילו לזמן מרובה, וההלכה של "כזית בכדי אכילת פרס" באה להגביל הצירוף לכדי אכילת פרס, וסיים, שקושיא זו הונחה על שולחנם של גדולי ישראל. המשנה ברורה [רעא עג] כתב, שכאשר שותים כמה אנשים מכוס של קידוש, צריך שישתו כולם בתוך כדי אכילת פרס, כדי שתצטרף שתית כולם יחד. ובאפיקי ים [ב ב]